

Словник об'єктів

Об'єкти, можна сказати, виконують роль лексики, і ми використовуємо їх, щоб «говорити» своєю ідіомою через «синтаксис самісного переживання». Об'єкт пам'яті — специфічна форма суб'єктивного об'єкта, ця форма зберігає проєктивно ідентифіковане самісне переживання, і коли ми ним скористаємося, оживе щось, що міститься в цьому об'єкті. Втім, як побачимо у наступному розділі, об'єкти опрацьовують нас у різний спосіб, і часто ми користуємося ними, щоб викликати конкретне переживання, яке висловить або дасть певне уявлення про нашу ідіому. Об'єктний світ, отже, — це особливий словник, за допомогою якого людина висловлює естетичне своєї самості, точно вибираючи та прицільно застосовуючи його частини. Якщо, до прикладу, я обираю поставити платівку, а не розгорнути книжку, то я обираю річ, яка висвітлить специфічні для вибору музичного об'єкта переживання. Тоді як, розгортаючи книжку, я намірюю собі річ, яка викличе інший тип внутрішніх переживань. Кожна річ у словнику об'єктів має потенційно інший пробуджуючий ефект завдяки своїй специфічній формі, яка частково структурує внутрішнє переживання суб'єкта, а частково є еросом форми як таким.

Можемо міркувати про це далі, розглядаючи, що означає проживати щоденне життя.

Денний простір

Часто ми вказуємо на те, як у процесі проєктивної ідентифікації людина втрачає ті частини себе, які проєктує в об'єкт. Однак загадкові ментальні процеси, що супроводжують суб'єктивізацію об'єктного світу, дають змогу побачити й позитивні аспекти. Фройдова теорія денних залишків у сновидінні переконливо показує, що вдень ми наділяємо людей, об'єкти та

події психічним значенням, пов'язуючи їх таким чином із цим днем і вже вдень закладаючи ймовірну обстановку нічного сновидіння. Я гадаю, люди формують денні залишки, проєктуючи самих себе в об'єкти і позначаючи їх таким чином в психічному смислі. Це надає об'єктам значення, перетворюючи їх на інструмент можливої думки: мислення, притаманного сновидному стану⁶. Проте суб'єктові потрібно «втратити себе» у мить переживання, коли він проєктує значення в об'єкти — такий собі різновид еротичної дії (зрозуміло, несвідомої), під час якої людина, так би мовити, не думає⁷. Справді, свідомість має спроститися, людина може на якусь мить навіть не відчувати саму себе — лише так можна наділити об'єктний світ психічним потенціалом. Якщо це так, то цей тип проєктивної ідентифікації є вкрай корисним для самості, він перетворює матеріальні речі на психічні об'єкти, розробляючи в такий спосіб матрицю для сновидінь, фантазій і глибинного рефлексивного знання⁸. Людина, яка не може «втрачати себе» й спрощувати свідомість, матиме бідніший психічний словник, менше опори для опрацювання прожитого досвіду у сновидінні, а отже, коли повернеться до своєї складної самості, — і збіднений внутрішній світ.

Коли ми у сновидінні, світ упорядкований розумною силою поза нашим усвідомленням. А вдень? Чи можемо ми вдень теж перебувати всередині чогось? Ймовірно. Хіба теорія суб'єктивних об'єктів не припускає, що ми живемо в просторі проміжного переживання, психічно устаткованого об'єктами,

6 У Біоновій теорії це те саме, що перетворювати бета-елемент на альфа-. — Див.: «Навчаючись із досвіду» в «Сім слуг» (1–111). — *Примітка автора*.

7 Еренцвайг пише про несвідоме роздроблення самості. Див. його надзвичайну книжку «Прихований порядок мистецтва». — *Примітка автора*.

8 Мельцер має свій особливий погляд на ці речі. З його думками про сновидіння можна ознайомитись у «Сновидному житті», про його теорію естетичного можна прочитати в «Поцінуванні краси». Див. також Мільнер (1987), Стокс (1973) та Андре Грін (1986). — *Примітка автора*.

які водночас містять спроектоване й живуть власним життям? Хоча денне життя, вочевидь, відрізняється від сновидного, наш рух удень — теж своєрідна форма «замріяності». Чи існує денний простір — подібно до того, як існує простір сновидіння? Йому притаманна власна часова структура (ранок, полудень, вечір), і він містить об'єкти, які означають нас, і об'єкти, що їм ми самі надаємо значення, — хіба не так? Хіба ми не обираємо, що робити вдень? Як у цьому дні бути? Як його використати? Як дати йому впливати на нас? Зрештою, хіба наш день — не об'єкт нашої рефлексії?

Інколи ми плануємо свій день: «Завтра вранці я зустрінуся зі своїми пацієнтами, тоді перехоплю щось легеньке, щоб добре попрацювати над дисертацією». Окреслюючи собі завтрашній день планами, я звужую його психічний потенціал, щоб полегшити собі роботу, яку маю зробити. Якщо я не відповідаю на дзвінки, не гортатиму газету, не слухатиму музику й не вийду на обідню прогулянку, то, найімовірніше, матиму продуктивний робочий день. Та припустімо, що я не планую день так чітко й суворо. Я гортаю газету, й око зачіпається за історію про сірих китів, які застрягли в Арктиці. Тож я вирушаю в мандрівку: кити забирають мене у країну спогадів про дитинство на каліфорнійських берегах. Дзвінок від друга, електронка від колеги, уривок із книжки — оживлюють психічну текстуру, і мій день, який завжди є своєрідним контейнером, поступово набуває психічної інтенсивності й особливого характеру.

День — це простір для потенційного вираження моєї ідіоми. Чи обираю я ті об'єкти, які розширюють мою ідіому? Наприклад, візьму роман, який мені не подобається, але який, на мою думку, треба прочитати (хоча, читаючи його, я й не зустрінусь із самим собою), чи той, який мені подобається, що в ньому можна загубитись, втратити себе в численних переживаннях самості та іншого? Чи відчуваю я різницю між цими двома виборами? А якщо ні? Якщо я не знаю інтуїтивно, які

об'єкти мені корисні? Якщо я не знаю цього, то мій день буде фальшивою, пустою подією. Невротичний конфлікт стирає, принаймні, на деякий час, потенційні об'єкти. Я роками опирався відвідинам Національної портретної галереї (весь час знаходив собі те чи інше виправдання), але з часом усвідомив, що це моя едіпально-бунтарська частина не хотіла визнавати величі батьків. Розв'язавши цей конфлікт, я зміг піти й скористатись цим об'єктом. Інший приклад: я можу обрати об'єкт, бо він обіцяє знизити мою тривогу або повернути відщеплену частину, яку я в нього помістив. Іншими словами, патологія психіки може схилити суб'єкта до вибору об'єктів, відповідних до його несвідомої недуги.

Деякі люди, здається, не переживають день як потенційний простір. Для меланхоліка це неперервна часовість, кожен наступний день — такий же, як попередній. У надміру тривожних людей, які, напевне, почуваються в безпеці лише у власному ліжку, день викликає напругу: це перешкода, яку треба якось подолати, щоб увечері знову дістатися до безпечної ковдри.

Більшість із нас надає перевагу певній частині свого дня. Я, наприклад, найбільше люблю ранки. Пополудні мені часто хочеться подрімати, але до вечора бадьорість знову повертається. Кожна окрема частина дня може стати виразним потенційним простором, який різні люди застосовують по-своєму. Скажімо, надвечір я, якщо є можливість, охоче слухаю музику. Мабуть, тому що наприкінці дня мною керує такого роду денний настрій. Якщо я дізнався щось нове (зазвичай, від пацієнта) чи добре попрацював, то маю гарний настрій; якщо ж ні, то буду радше в точці потенційного роздратування або й відчаю. Та якщо дозволити собі кілька хвилин музики, я, як правило, трансформуюсь, і вибір об'єкта (музичної композиції) при цьому — вирішальний. Надвечір'я — іноді складний для мене час: час, коли я коливаюся між вдоволеним спокоєм і невдоволенням. Я знаю, що, вибравши собі в таких випадках музичний об'єкт, зможу (якщо потрібно) трансформувати свій

настрій, але, якщо я пригнічений, то, скажімо, Прокоф'єв мені не допоможе; натомість в іншу настроєву констеляцію мене, найімовірніше, перенесе соната Баха для скрипки та фортепіано. Такий вибір об'єкта (та його точне застосування) — це еротичне моєї ідіоми, воно проявляється через переживання самості в потенційному просторі дня. У цей час я навряд чи піду на прогулянку, бо люблю гуляти в полудень. Я не люблю телефонних розмов уранці, але пополудні охоче потеревенив би по телефону.

Наявність об'єкта — це щоразу акт трансформації: до кращого чи до гіршого. Успіхи та невдачі, отже, мають безпосередній вплив на нашу спроможність вишукувати об'єкти, які пробуджують певні самісні стани, та ті, що таких станів не пробуджують.

Обираючи собі музичний об'єкт на пізнє пообіддя, смаколик на обід, чи розмову за вечерею, я весь час задіюю об'єкти, котрі визначають моє переживання самого себе. Керування цим процесом — частина складного стосунку людини до самої себе, і, можна сказати, завдяки такому самопіклуванню ми успадковуємо завдання своїх матері та батька. Якість переживання самого себе відображає вміння людини розуміти свою ідіому, обираючи відповідні до її потреб пробуджуючі об'єкти.

Денне сновидіння

Мені часто здається, що зміст аналізандової оповіді про події напередодні надзвичайно схожий на структуру сновидіння. Справді, занурюючись в асоціації до аналізандової розповіді та прояснюючи або коментуючи її, я часом обмовляюся і називаю оповідь сновидінням. Гадаю, ця несвідома інтерпретація психічного статусу пацієнтового повідомлення недалеко відійшла від істини: розповідь про події напередодні часто нагадує сновидіння наяву — замріяність.

День — це потенційний простір, який можна описати через вибір певних об'єктів і появу різних самісних станів, але це не обов'язково реалізація несвідомих намірів: усе-таки, більшість часу ми відповідаємо на події, привнесені іншими або на випадкову появу об'єктів. Утім, кожен наш день починає набувати свого символічного статусу в момент, коли діалектична взаємодія наших несвідомих бажань, потреб, захистів, тривог і психічних станів, які все це опрацьовують, отримує поштовх від середовища: телефонний дзвінок, лист, прогулянку, нову книжку, зустріч із напрочуд красивим перехожим тощо тощо.

Ймовірно, ми можемо називати психічний зміст оповіді про день замріяністю. Пацієнтка, яка розводила собак, розповіла мені про молоду суку, яку тримала в себе вдома. Пса можна було привезти в будь-який момент, але сука була надто нервовою, щоб пов'язати її. Пацієнтка також міркувала, що її улюбленець-кіт також розтривожиться, якщо зараз в'язати суку. Тож вирішила, що краще почекати, коли сука буде готовою. Поки пацієнтка розповідала про події напередодні, я думав про те, як їй хотілось сексу з чоловіками і як вона почувалась до цього неготовою. Я міркував, що, ймовірно, вона не піде на цей крок, поки її чоловіча та жіноча частини (кіт і собака) не знайдуть свого безпечного місця, адже раніше сексуальний акт несвідомо означав стирання чоловічих частин самості, після чого вона почувалась би «непридатною жінкою». Сам того не розуміючи, я реагував на її оповідь як на сновидіння, і з цього та схожих випадків, гадаю, можна зробити висновок, що людина проживає свій день в особливий значущий спосіб, і що прожиті переживання сплітаються у психічне плетиво, таке схоже на сновидіння, що можна назвати його сновидінням наяву.

Іронічна позиція

Концепт самісного переживання — цілком іронічний, бо відсилає до неоднозначності (йдеться про самість, яка переживає, чи про те, що самість якось переживається?), тож він дивовижно пасує до складності людської природи. Всі самісні переживання передбачають таке розщеплення, і його можна описати як поділ між нами як простими самостями (коли ми занурені у бажане або пробуджене переживання) та нами як складними самостями (коли ми міркуємо над переживанням). Безумовно, ці окремі стани часом накладаються один на одного, тож я можу міркувати над щойно пережитим, тоді як інша моя частина глибоко занурена й розпорошена в поточному переживанні.

Я говорив про самісне переживання з погляду того, як суб'єкт використовує об'єкт у якості об'єкта пам'яті (що зберігає певне самісне переживання) або в якості структурного об'єкта (який сам створює певне самісне переживання завдяки притаманним йому рисам). Однак ніхто не може повністю проконтролювати, які об'єкти він зустріне, тому ми маємо змогу забезпечити собі суб'єктивні об'єкти для самісного переживання лише в певних межах: більшість подій відбуваються випадково або привнесені в наше життя іншими людьми.

Цікаво, що ця подвійність появи об'єкта — довільної чи випадкової — віддзеркалює неоднозначність людського буття, адже людина переживає себе як того, хто творить своє життя й водночас цим життям твориться. У подвійному переживанні об'єктів — як машин для втілення бажання і водночас як ліхтарів, котрі випадково підсвічують внутрішній досвід, — відлунує сама природа самісного переживання: ми ініціатори свого буття і в той же час ним ініційовані.

Може здатися, що я фокусуюся на тому, як людина обирає собі актуальні об'єкти, залишаючи без уваги об'єкти внутрішньо зумовлені, та вважаю, що самісне переживання визначається вибором і застосуванням речей. Проте різниця